

INNOVATION AND GLOBAL ISSUES IN SOCIAL SCIENCES

CONGRESS BOOK

**Patara Antique City Parliament Building,
ANTALYA, APRIL 27-29, 2017**

EDITORS

Prof. Dr. Nurettin BİLİCİ

Ragıp PEHLİVANLI

Karlygash ASHIRKHANOVA

Copyright © 2017

www.inglobe.org

INNOVATION AND GLOBAL ISSUES IN SOCIAL SCIENCES PLATFORM

April 27-29, 2017

Patara Antique City Parliament Building

Kaş / Antalya / TURKEY

CONGRESS BOOK

EDITORS

Prof. Dr. Nurettin BİLİCİ

Ragıp PEHLİVANLI

Karlygash ASHIRKHANOVA

www.inglobe.org

congress@inglobe.org

(+90) 312 911 0799

inglobetr

inglobetr

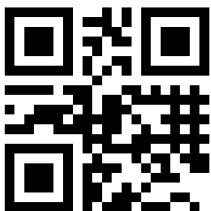

inglobetr

All rights of this book belongs to editors. Can be used by giving reference. Scientific and ethical responsibilities of the writings belong to authors and copyright belongs to InGlobe editors. The authors are responsible for the correctness of the content and resources of the writings.

Copyright © 2017

Innovation and Global Issues in Social Sciences. All rights reserved.

Release Date
30.09.2017

ISBN 605825321-7

9 786058 253216 >

CONGRESS ID

Name of Congress

Innovation and Global Issues in Social Sciences

Type of Participation

Davetli ve Çağrılı / Keynote and Invited

Date and Place

27-28-29 Nisan 2017

Kaş / Antalya / TÜRKİYE

President

Prof. Dr. Nurettin BİLİCİ

Head of Board

Ragıp PEHLİVANLI

General Coordinator

Betül HAYRULLAHOĞLU

General Secretary

Selçuk DEMİRKİLİNÇ

Organizator

InGlobe Platform

Platform

Republic of Turkey Ministry of Culture and Tourism

Kaş Municipality

Akdeniz University

North Kazakhstan State University

Association of Patara Culture and Tourism

Regularity Board

Prof. Dr. Nurettin BİLİCİ

Doç. Dr. Aidos MUKHATAYEV

Doç. Dr. Ajla ŠKRBIĆ

Doç. Dr. Elbeyi PELİT

Doç. Dr. Ercan ÖZEN

Doç. Dr. Fatih BAŞBUĞ

Doç. Dr. Selim Hilmi ÖZKAN

Uzm. Araz ASLANLI

Executive Board

Ragıp PEHLİVANLI

Betül HAYRULLAHOĞLU

Selçuk DEMİRKİLİNÇ

Ecem ÖZKAN

Karlygash ASHIRKHANOVA

Milina LATİKANT

Mariana MANKO

Melike PEHLİVANLI

Mission Team

Ali İhsan ÖZTÜRKÇİ - Alisiya LUTSENKO - Ayşen KEKLİK

Büşra YILMAZ - Fargana MUSTAFAYEVA - Farnaz FATHI AMAGHANI

Halil İbrahim MANTAR -Nihan KELEŞ

FOREWORD

Üç günlük “*Innovation and Global Issues in Social Sciences 2017*” başlıklı kongremizi Antalya’nın Kaş kazasına bağlı **Patara (Şimdi Gelemiş)**’de gerçekleştirdik.

Patara, Likya Devleti’nin başkentliğini yapmış antik şehirlerden biri.

Kongremizi yurt dışı ortak üniversiteler ve katılımcılarla birlikte gerçekleştirdik. Kazakistan ve Kırgızistan’dan iki üniversite Kongrenin katılımcıları ve ortakları arasında yer aldı. Kuzey Kazakistan Devlet Üniversitesi rektörü Prof. Dr. Serik Omirbayev ve Kırgızistan Kaşgarlı Mahmud Üniversitesi rektörü Prof. Dr. Almaz İbraev bizzat kongreye katılarak misafirimiz oldular. Ayrıca ortak üniversiteler bünyesinde de paralel oturumlar düzenlendi.

Kongrenin açılışı, Antik Kent’teki 2.000 yıl önce Likya Devleti’nin Parlamentosu olarak kullanılan **Patara Meclis Binasında** yapıldı. Tebliğ sunumları da orada gerçekleştirildi. Kongrenin burada yapılması için Kültür ve Turizm Bakanlığından özel izinler alındı.

30 yıldır Patara Antik Şehri’nin kazılarını yapan, Meclis binasının restorasyonunu gerçekleştiren arkeolog Prof. Dr. Fahri Işık Kongrenin açılış konuşmasında “*Likya’nın sorunlarının tartışıldığı, kanunlarının yapıldığı bu bina şimdi bir bilim alanı, bilim meydanı haline dönüşüyor. Bu bana heyecan ve mutluluk veriyor*” demiştir.

Benim açılış konuşmasında söylediklerim arasında şunlar da vardı:

“Heyecan verici bir ortamdayız. Kongremizi klasik 5 yıldızlı otellerin dışına çıkardık... Alışılmışın dışında bir kongre alanındayız. 2.000 yıl önce, bizim gibi Doğu’dan gelen toplulukların kurduğu Likya Devleti’nin başkentine, büyük limanına geldik.

Mitoloji; tüm sanatların, müziğin, güneşin, şiiirin ve ateşin tanrısı Apollon’un burada doğduğunu söylüyor. Noel Baba (Aziz St. Nikolas) burada doğdu.”

Kongremizde 300 civarında tebliğ sunuldu.¹ Tebliğlerin sunumu 3 ayrı salona paylaştırılarak yapıldı: Demokrasi Salonu, Tarih Salonu, Kültür Salonu. Üç gün boyunca bu salonlarda “*sosyal bilimlerde küresel sorunlar ve çözüm yolları*”na ilişkin farklı konular konuşuldu, tartışıldı.

Katılımcılar birbirleriyle fikir alışverişinde bulundular. Yeni dostluklar kurdular.

Kırgızistan’dan gelen Rektör İbraev’le yaptığımız sohbette onun bana anlattıkları hâlâ aklımda. Köklerimizle ilgili konuşurken dedesinin söylediklerini aktarmıştı bana sayın Rektör. Şunları söylemiş dedesi: “*Oğlum, o Türkiyedekiler bizim öz kardeşlerimiz. 500-600’lü yıllarda burada yaşadığımız kıtlık-yokluk yüzünden göç zorunlu hale gelmiş. Aramızda cesur, gözü pek, macera sever olanlar atlamışlar atlarına gitmişler o tarafa. Bizim dedelerimiz ise güçlülere rağmen burada kalmayı tercih etmişler. Yeri geldiğinde atlarını kesip yemek zorunda kalmışlar ama ayrılamamışlar ana vatanlarından...”*

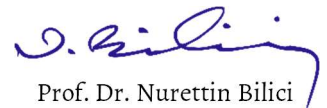
Dostluklar kurmanın, öğrenmenin yanı sıra katılımcılar Patara’da enerji depoladılar. Ve güzelim Likya Ülkesini tanıma fırsatı buldular: Letoon-Xanthos antik şehir kalıntıları, Saklıkent Kanyonu, Fethiye Ölü Deniz, Kalkan, Kaş (karşısında Meis Adası), Kekova, Demre (Noel Baba şehri), Myra Antik Kenti ve güzel koylar... hepsi çok yakınımızda idi.

Kongrenin gerçekleştirilmesinde en büyük emek Yürütme Kurulu Başkanımız Ragıp Pehlivanlı’ya aittir. O ve ekibi burada olmamız için büyük çaba gösterdiler. Sayın Pehlivanlı ile birlikte çalışan Betül Hayrulloğlu’nun, Karlıgash Ashırkhanova’nın, Selçuk Demirkılınç’ın katkıları da çok önemlidir. Onlara ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Meclis binasında bu aktiviteyi gerçekleştirmemize izin veren Kültür ve Turizm Bakanımız Sayın Nabi Avcı’ya ve Bakanlık çalışanlarına teşekkür ediyorum.

Ayrıca bize ev sahipliği yapan ve belediye imkânlarını Kongrenin gerçekleşmesi için seferber eden Kaş Belediye Başkanı Sayın Halil Kocaer’e, Kongremize katılan Demre Kaymakamı (ve Kaş Kaymakam vekili) Sayın Murat Uz’a, Gelemiş köyü muhtarı Sayın Arif Otlu’ya ve bizleri güler yüzle karşılayıp, güler yüzle ağırlayan ve yine güler yüzle uğurlayan Gelemiş (Patara)nın güzel insanlarına teşekkür ediyorum.

Bilim dünyasına ve ülkemizin sorunlarının çözümüne katkı sağlamasını arzu ettiğimiz Kongre etkinliklerimizin yeni bir sayfasında buluşmak dileğiyle, katılımcılarımız dâhil tüm katkı sunanlara tekrar saygı, sevgi ve selamlarımı sunuyorum.

Prof. Dr. Nurettin Bilici

Kongre Başkanı

¹Kongremize Türkiye’den yapılan 360 civarındaki tebliğ başvurusundan 300’e yakını sunuma değer bulunmuştur. Sunulan tebliğlerin farklı dergilerde yayım prosedürü devam etmektedir.

Types of Control of Knowledge and the Role of Testing.....	953
<i>Айдос Мұқатаев, Елена Шевчук, Альбина Казанбаева</i>	<i>953</i>
Automated Diagnosis and Monitoring of Learning Outcomes as an Element of the Indicative Management System of the University	959
<i>Елена Владимировна ШЕВЧУК, Андрей Владимирович ШПАК, Кайнижамал Есимсеитовна ИКЛАСОВА ..</i>	<i>959</i>
Сравнительный Анализ Становления и Развития Национальной Валюты Казахстана и Азербайджана .	965
<i>Цвингер Ирина Геннадьевна, Аллахаева Шахрия Зиад кызы</i>	<i>965</i>
Формирование Политического Сознания Молодежи Кыргызстана	970
<i>Ibraev ALMAZ OROZAKUNOVICH.....</i>	<i>970</i>
Questions of Studying of Modern TV Commercial as Cross-Disciplinary Problem.....	980
<i>Бейсембаева Кенже Доғарқызы, Мақұлбекова Арайлым Аманбекқызы</i>	<i>980</i>
Family Business as a Way of Improving the Quality of Population	988
<i>М.А.Умирзакова, У.Д.Берикболова, А.Е.Мұханова, Г.И.Мусаева</i>	<i>988</i>
A Research on KOSGEB Participants That Participating Applied Entrepreneurship Training Program About KOSGEB Services, KOSGEB Trainings and KOSGEB Supports.....	996
<i>Nazlı YÜCEOL, Burcu YİĞİT</i>	<i>996</i>
An Analysis of Various Variabilities of Problem Solving Skills of Secondary School Teachers	1009
<i>Ziya ŞAHİN, Songül ŞAHİN</i>	<i>1009</i>
Increasing the Conciousness of Hunters by Developing Their Regulatory and Balancing Characteristic	1023
<i>Abdulkadir DAĞLI.....</i>	<i>1023</i>
The Role and Effectiveness of United Nations Security Council (UNSC) Today: A Case Study on Syria	1029
<i>Ehteshamul HAQUE</i>	<i>1029</i>
Clothing and Jewellery in Yörüks	1041
<i>Sinan ŞİVEROĞLU, Nebahat ESEN, Rezzan BORA KOÇ.....</i>	<i>1041</i>
Energy: Key to the EU-Turkish Relations?.....	1077
<i>Ali AYATA</i>	<i>1077</i>
The Issue of Income Inequality in Turkey: A Regional Dissection and Policy Suggestlons	1088
<i>A. Öznur ÜMİT, H. Işıl ALKAN.....</i>	<i>1088</i>
The Tendency of Authoritarian Personality Among University Students in Respect of Political View and Socio-Political Identity: The Case of Pamukkale University.....	1099
<i>Ferihan POLAT, Özlem Özdeşim SUBAY</i>	<i>1099</i>

Types of Control of Knowledge and the Role of Testing

Айдос Мұқатаев¹, Елена Шевчук², Альбина Казанбаева³

Abstract

The article describes arranging control and assessment technologies of education. The author examines the process of education on within the development of students` creativity, free choice of educational technologies, including the achieving of this aim. This process is identified in two main innovative steps – “technological” and “search”.

Student tests based on the reproductive actions are the instrument of the technological approach. The types and methods of assessment are proposed, and also the significant role of testing is described here. The article delivers the updated content of education, education informatization and implementation of procedures to control and assess learning achievements. The aim, requirements and methods of control of education prove again that necessary reference level of education will be provided in a certain period of time.

Keywords: Learning outcomes, midterm, rating, control of knowledge, test.

Білімді Бағалаудың Түрлері Және Тестілеудің Рөлі

Аңдатпа

Мақалада білімді бақылау мен бағалау технологиясын ұйымдастыру тәжірибесі сипатталған. Білім беру үдерісі білім алушыларға шығармашылығын дамытуға, педагогикалық технологияларды таңдау еркіндігін соның ішінде білім алушылардың қойылған мақсатқа жетуді көздейтіндігі сипатталған. Ол екі негізгі инновациялық қадамдарда көрініс табады – «технологиялық» және «іздеуші».

Тесттер білім алушылардың репродуктивті іс-әрекетіне негізделген технологиялық қадамның құралы болып табылады. Білім беруді бағалаудың түрлері мен тәсілдері ұсынылған, сондай-ақ тестілеудің маңызды рөлі сипатталған. білім беруді ақпараттандыру білім беру орындарында оқу жетістіктерін өлшеу және бағалау процедуралары мен мазмұнды жаңартуды іске асырылуы қарастырылған. Оқытуды бақылаудың мақсаттары, талаптары, әдістері белгілі бір уақыт аралығында қоғамға қажетті білім берудің эталонды деңгейін беруі туралы көрсетілген.

Тірек сөздер: Оқыту нәтижелері, аралық бақылау, бағалау, білімді бақылау, тест.

¹ М. Қозыбаев атындағы СҚМУ доценті, п.ғ.к., mukhatayev_a@mail.ru

² М. Қозыбаев атындағы СҚМУ доценті, т.ғ.к., evshevch@mail.ru

³ М. Қозыбаев атындағы СҚМУ докторанты, akazanbaeva83@mail.ru

JEL кодтары: A39, C63, C69, Y40, Z19.

Бүгінгі таңда қоғам білім беру жүйесінен экономикалық, әлеуметтік және мәдени өзгерістерге сай болуды талап етіп отыр. Білім беру саласында оқу-таным әрекетінің сапасын, дәрежесін есепке алу, тексеру және бағалаудың білім, білік, дағдының нәтижесін арттыруда қызметі ерекше. Сөйтіп, оның технологиясын әркезде өмір талабына сай жетілдіріп отыру, оқыту міндеттерінің өзекті мәселелерінің бірі.

Оқытудың құзыреттілікке бағытталған технологиясын жобалап қалыптастыруда оқыту нәтижелерін бағалау және бақылау аса маңызды болып табылады. Оңтайлы әдістері мен оқытудың ұйымдастырылу түрлері, ақпараттандырудың заманауи құралдары болса да, оқу үдерісін бақылау жүйесі болмаса, білім алушылардың білімдері мен дағдыларының уақытылы тексеріліп бағаланбаса, сонымен қатар, кері байланыс қалыптаспаса, оқу үдерісін басқарылмалы және мақсатқа сәйкес ету мүмкін емес.

Оқыту сапасын, яғни оқытудың күтілетін нәтижелеріне жету деңгейін анықтау үшін оқытушының алдына оқылған материалды меңгеру сапасының көрсеткіштерін, бақылаудың әдістері мен түрлерін таңдау, оны жүзеге асырудың процедураларын жасау, бақылау мен бағалаудың негізгі функцияларына сәйкес оқу қызметін жекеше түзету тәсілдерін негіздеу міндеттері қойылады

Үлгерімді бақылау барысында білімдер, дағдылар мен ептіліктер тереңдетіліп дамитын болса, білімділік деңгейі жоғарыласа, ақыл-ой еңбегінің мәдениеті артса, білім алушының дербестігі ынталандырылса, бақылаудың оқыту функциясы жүзеге асады. Бақылаудың ықпалынан психикалық үдерістер мен зейін, есте сақтау, ойлау сияқты тұлғаның қасиеттері мен дамитын болса, таным белсенділігі ынталандырылса, бақылаудың дамыту функциясы орын алады. Тек білім алушыға берілетін тапсырмалар жауап беру кезінде одан оқығанын айтып беруді емес, түсіндіруді, дәлелдеуді, негіздеуді талап ететін болса ғана бұл функция жүзеге асады.

Кәсіби бағытталған оқыту технологиясының шеңберінде тәрбиешілік функция, басқарушы функция, ұйымдастырушы функция, бақылау-бағалау функциялардың жүзеге асуы, яғни педагогикалық тиімділік көрсетуі, бақылау мен бағалау жүйесіне қойлатын дидактикалық талаптардың орындалуына байланысты.

Маңызды талаптарды атап өтейік:

1. жекеше (дербес) сипаттамасы, жеке білім алушының нәтижелерін топтың қорытындыларымен және керісінше алмастыруға жол бермейтін әр білімгердің жұмысын, оның жеке танымдық қызметін бақылауды талап етеді;
2. оқыту технологиясын жүзеге асырудың барлық кезеңдеріндегі бақылаудың жүйелілігі мен тұрақтылығы, оның білім алушылар оқу қызметінің басқа тараптарымен үйлестіру;
3. жоғарыда айтылған бақылау функцияларының орындалуын қамтамасыз ететін әртүрлі бақылау әдістерін қолдану, бақылаудың жүргізілуі мен нәтижелеріне деген білім алушылардың қызығушылығын арттыру;
4. оқу бағдарламасының барлық тарауларын, теориялық білімдер мен тәжірибелік дағдылар мен ептілікті қамтамасыз ететін бақылаудың толық болуы;

5. білім алушыдарды толық білмегендіктен немесе кейбіреуіне бір жақты көзқарасынан пайда болған оқытушының субъективті және қате бағалау пікірі мен қорытындыларын болдырмайтын бақылаудың әділдігі;

6. әр оқу пәнінің (оның жеке тарауларының) ерекшеліктерін, сонымен қатар, әр білім алушының жеке сипаттамаларын ескеретін дифференциацияланған тәсілдеме.

Оқытудың кәсіби-бағдарлы технологиясын жобалау және жүзеге асыру кезінде оқу үдерісі нәтижелерін бақылаудың оңтайлы әдістерін таңдау маңызды орын алады. Бақылау әдістері дегеніміз білім алушылардың оқу-танымдық пен басқа қызмет түрлерінің және оқытушылардың педагогикалық жұмысының нәтижелілігін анықтаудың тәсілдері. Қазіргі замандағы дидактикада бір-бірімен үйлестірілген ауызша, жазбаша, тәжірибелік (зертханалық), компьютерлік, білім алушылардың өз-өзін бақылау әдістері қолданылады.

Бақылау әдістерімен қатар педагогикалық әдебиеттерде бақылау түрлері көрсетіліп, келесідегідей жіктеледі:

- Оқыту мақсаттарының масштабы бойынша: стратегиялық, тактикалық, оперативтік;
- Оқу кезеңдері бойынша: ағымдық, аралық, қорытынды;
- Уақыттық бағытталуы бойынша: ретроспективалық, алдын-ала, озық;
- Бақылау жиілігі бойынша: бір жолғы, мерзімді, жүйелі;
- Бақылау ауданы бойынша: локалді, іріктеме, тұтас;
- Оқытуды ұйымдастырудың формалары бойынша: жеке, топтық, тұтас (фронталді);
- Әлеуметтік жанама формалары бойынша: сыртқы (әлеуметтік), аралас (бір-бірін бақылау), ішкі (өз-өзін бақылау);
- Оқу сабақтарының түрі бойынша: дәрістегі, семинардағы, тәжірибелік және зертханалық сабақтағы, сынақтағы, коллоквиумдағы, емтихандағы;
- Бақылауды жүзеге асыру тәсілдері бойынша: жазбаша, ауызша, стандартталған, компьютерлік және т.б.

Өткізу мерзіміне қарай бақылау «қорытынды» және «ағымдағы» деп бөлінеді. Ағымдағы бақылау өз жағынан нақты ағымдағы және аралық деп бөлінеді.

Үлгерімнің ағымдағы бақылауы әр тақырып, тарау бойынша білімді игеру тереңдігін, сапасын, көлемін; кемшіліктер мен оларды жою шараларын; білім алушылардың жұмыстағы жауапкершілік дәрежесін, олардың қабілетінің даму деңгейін, жұмысқа кедергі жасайтын себептерін; өзіндік жұмыс дағдыларын игеру деңгейін, оларды дамыту жолдары мен құралдарын анықтайды.

Бақылау болашақ мамандардың мамандыққа деген қызығушылығын, танымдық белсенділігін арттырып, оқу материалын өз бетінше меңгеру дағдысын күшейтеді. Ағымдағы бақылауды оқытушы күнделікті оқу жұмысы барысында жүзеге асырады және сабақты ұйымдастыру формаларының шеңберінде өткізеді. Мұнда жалпы топтың және білім алушының жұмысы бақыланады, жаңа материалды меңгерумен, оны бекітумен үйлестіріп, білім, дағдылар, ептілік жүйелі тексеріледі.

Аралық бақылау. Ағымдық бақылау кезінде әр жеке білім элементінің, қалыптасатын дағдының әр элементінің меңгерілуі қамтылады. Бірақ, тақырыптың бір бөлігінің ғана емес, толық та терең қабылдануына жеткіліксіз. Оқылатын материал біртұтас ретінде игерілу үшін, аралық бақылауды білім алушылардың әр тақырыпты меңгеру дәрежесін, олардың оқу материалын алдындағы білімдермен байланыстырып, түсініктер, құбылыстар, негізгі идеялардың дамуын, күрделіленуін бағалау қабілетін анықтауға мүмкіндік туғызатын форматта өткізу керек. Мұндай формат ретінде, аралық бақылауды жарты семестрлік емтихан Midterm examination түрінде өткізуге болады.

Кез келген Midterm exam формасында келесіні ескеру керек:

- бағалау валидті болу керек бағалау нысандары пәннің мақсаттарына сәйкес болу керек;
- бағалау сенімді болу керек (бірынғай стандарттар мен көрсеткіштерді қолдану керек);
- бағалау әділ болу керек (әр білім алушының жетістікке жету мүмкіндіктері бірдей болу керек);
- бағалау дамытушы болу керек (білім алушылардың мүмкіндіктері мен ары қарай нәтижелерді жақсарту жолдарын анықтау керек);
- бағалау уақытылы болу керек (дамытушы кері байланысты жасау керек);
- бағалау тиімді болу керек (білім алушылардың және өзіңіздің барлық уақытын алып қоймай, орындалатындай болу керек).

Midterm exam пәннің академиялық саясатына байланысты әртүрлі формада өткізілуі мүмкін.

Ауызша емтихан (Oral Exam) – оқытушы білім алушыларға ауызша, яғни қағазға түсірілмейтін жауапты талап ететін сұрақтар қойылатын емтихан.

Жазбаша «жабық кітап» емтиханы (Closed book Exam) – білім алушы сұрақтарды алғашқы рет көріп, емтихан барысында жауап жазатын емтиханның «әдеттегі» түрі.

«Ашық кітап» емтиханы (Open-book Exam or Open paper Exam) – емтиханның бұл түрінде білім алушыларға оқулықтар мен басқа кітаптарды пайдалануға рұқсат етіледі. Яғни, бұл кезде негізгі акцент білім алушының оқыған материалды «қалай пайдалана алатынына» қойылады. Бұл форматта білім алушының жүзеге асыратын талдауы маңызды.

«Ойлану» емтиханы («Thinking» exam) – білім алушы белгілі бір мәселе бойынша үлкен мәтін жазу керек. Мысалы, білім алушыларға үш сағат ішінде үлкен эссе жазуға тапсырма беріледі. Бірінші сағат ішінде ойланып, эссенің құрылымын дайындап, қалған екі сағат ішінде ойын іріктеп жазады. Емтиханның бұл форматы білім алушыдан өзінің «миі» мен талдау қабілетін пайдаланып, пәннің әртүрлі бөліктерін біріктіруін талап етеді. Батыс елдерде эссе жазу емтиханның дәстүрлі түріне (Essays in exams) айналған.

Үйге берілетіні емтихан жұмысы («Take-Home» exam) – білім алушылар өздерінің емтихан тапсырмаларын үйге алып кетеді. Жұмысты аяқтап тапсыру үшін біраз (бірнеше сағаттан бірнеше аптаға дейін) уақыт беріледі.

Практикалық емтихан (Practical exam) – бұл жағдайда білім алушылар өздерінің ептілігін, қабілеттілігін, алған білімдерді қолдана білуін көрсету керек (ол портфолио

жасау бойынша сынақ, белгілі бір зат немесе бұйым жасау бойынша тапсырма, моторлық, артистік және т.б. дағдыларын көрсету сияқты тапсырмалар болуы мүмкін).

Тестілеу (Multiple-choice exam или Shot-question exam) – дұрыс жауап таңдау емтиханы. Әр сұрақ бойынша екі немесе одан көп жауаптың ішінен білім алушы дұрысын таңдайтын емтихан түрі. Емтиханның бұл түрі әдетте нақты білімді тексеру үшін қолданылады. Бір жағынан бұл емтихан түрі білім алушының білімінің дәлме-дәл көрсетілуін талап етсе, екінші жағынан жауаптың кездейсоқтығын жоққа шығармайды.

Білім алушылардың білімі мен білігін тексерудің түрлі формаларының ішінде соңғы кезде басты орынды тест бойынша тексеру алып жүр. Оқыту саласында тест қолдану білімді тексеру әдісін жетілдіруге қосылып отырған үлкен үлес болып есептеледі.

Тест «тәжірибе, тексеру» деген мағыналарды білдіреді. Тест сөйлесім, тілдесім, жазылым әрекеттерінің дәрежесін бақылауға өте тиімді әдіс болып табылады.

Тест теориясының дамуына Ф. Гальтонның маңызды үлесі үш негізгі принциптерді анықтау болды:

1. Көп өлшемді сыналушылардың барлығына бірдей сынақ тәсілдерін жүргізу;
2. нәтижелерді статистикалық өңдеу;
3. бағалау үлгісін айқындау.

Тестология дамуының жалғасы көбінесе практиканың қажеттілігін туындатты.

Бүгінгі таңда кең қолданысқа ие тесттердің түрлері:

- Жабық тест;
- Сандық тест;
- Сәйкестік тест;
- Кездейсоқ.

Білім алушылардың әлдебір бағдарламадан алған білім деңгейін дәл тесеруге мүмкіндік беретін мәліметтерді алу соңғы этаптарда жүргізілетін диагностикалық немесе жетістік тестінің көмегімен жүзеге асырылады. Мақсаттардың әртүрлілігіне қарамастан, бір тест оқу блогын оқытуды аяқтау барысында диагностика тесті де, жетістік тесті де болып табылады. Екеуі де оқу жетістігінің сандық (оқылған) және сапалық (оқытылған) қасиеттерін бағалайды. Жетістік тесттері тек қазіргі оқу үрдісін ұйымдастыруда қажет болады. Тесттер білім, білік, дағды деңгейін объективті бағалауда және көріністі қалыптастыруда оқытудың жеке түрін ұсынуға, ағымдағы қорытынды бақылау дайындықта кеткен кемшіліктерді көрсетуге мүмкіндік береді. Дербес компьютерлермен және жаңа программалық құралдармен тесттер бейіндік оқытудың қазіргі жүйесіне өтуге көмектеседі.

Әрине, білім алушыларды бақылау мен білімдеріне баға берудің дәстүрлі әдістеріне қарағанда тесттердің айтарлықтай артықшылықтары бар. Солардың тек бірнешеуін атап өтейік:

Біріншіден, бағаны анықтауда субъективті әсердің болмайтындығы (оқытушының қаталдығы немесе либералдылығы, оқытушы мен білім алушының қарым – қатынастарының сипаты және т.б.).

Екіншіден, тестілеуге жоғары нәтижелілікке тән, себебі тесттерді бір уақытта білім алушылардың үлкен топтарына жүргізуге болады, ал нәтижелерді өңдеу мысалы,

бақылау жұмыстарын тексерумен салыстырғанда әлдеқайда оңай әрі тез. Уақытты айтарлықтай үнемдеуге мүмкіндік бар.

Үшіншіден, тесттік тапсырмалар білім алушыларға өздерінің білімдерінің кем тұстарын анықтап, оларды жою жолында шаралар қолдануына мүмкіндік береді, сол себепті тесттің мазмұны тек бақылау мен баға беру үшін емес, сонымен қатар оқу үшін де қолданылуы мүмкін.

Төртіншіден, тесттің көмегімен алынатын баға көбірек түрлендірілген. Өлшеудің жоғары нақтылығы бағаның үлкен градациясымен қамтамасыз етіледі. Бақылаудың дәстүрлі әдістерінде тек төрт баллдық шкала қолданылады («үздік», «жақсы», «қанағаттанарлық», «қанағаттандырылмайтын»), оның берілген баллдық шкалада интервалдардың алшақтығы бірізді емес (мысалы, ешкім үш деген бағаның неше «түрі, түсі» бар екенін білмейді).

Және тестілеу сапалық параметрлері қамтылған автоматтандырылған бақылау жүргізудің технологиялық әдістерінің бірі болып табылады.

Дегенмен, жоғарыда аталған артықшылықтардың барлығы тек тесттерді сауатты түрде құрастырып және қойылған мақсаттарға сәйкес дұрыс қолданған жағдайда ғана жүзеге асады.

Тест қазіргі заман талабына сай білім алушы білімін бағалауда білім алушының психо-педагогикалық және жас ерекшеліктерімен санаса отырып, әсіресе, әр білім алушыны жеке тұлға ретінде қабылдап, білім деңгейін бақылаудың бірден-бір тиімді әдісі болып отыр.

Бақылаудың кез келген түрі оқыту нәтижелерін нақты бағалауға мүмкіндік беріп, пән бойынша барлық тапсырмалар критериалды-бағытталған тәсілдеме шеңберінде құрастырылуы тиіс. Тапсырмалар мазмұнына оқу ақпараты кіру керек, ал оған жауап беру үдерісін және берілетін жауап мазмұнын жоғары оқу орны түлегінің болашақ кәсіби қызметімен байланыстыру керек.

Қолданылған әдебиеттер

Аванесов В.С. Формы тестовых заданий. Учебное пособие. –М., 1991. – 52с.

Досқалиев Қ. Білім бағалау негіздері. 58-60 б. «Қазақстан мектебі» 10/2004.

Жайтапова А.А., Рудик Г.А., Белошниченко Е.В., Сатывалдиева А.С. «XXI ғасыр педагогикасы мектеп табалдырығында». Ақпараттық әдістемелік дайджест. Алматы, 2009 ж.

Жексенбаева У.Б. «Компетентностно-ориентированное образование в современной школе» — Алматы; 2009 г.

Көкіжанова Г.К. Оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау білім сапасын басқарудағы негізгі критерий – Педагогика, 2009 ж.

Құдайбергенова К.С. «Құзырлық табиғаты тұлғаның өздік дамуында»- А: «Принт АСС»

Талызина Н.Ф. Контроль и его функции в учебном процессе.// Советская педагогика.-М., 1989. -№3. –С.11-18.

Шәкілікова С., Қағазбаева А. Стандарттың орындалуы – мамандар дайындаудың сапасына қойылатын басты талап.// Қазақстан жоғары мектебі. -№1 1999. С.172-175